

מבית לוי

מבית מדרשו של מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל
גאב"ד זכרון מאיר ב"ב בעל "שבט הלוי"

שבועות שחל ביום שישי
ידיעות נחוצות לערב יו"ט
הלכות עירוב תבשילין
מאמר ותן חלקנו בתורתך על מרן זצ"ל

הרב משה שטיין
רב דקהל חסידים קרית הרצוג
וראש כולל קרלין סטולין ב"ב

דבורה הנביאה 15 ב"ב
טל: 03-5700279
פקס: 1533-5700279
אימיל m0779219211@gmail.com

חג השבועות שחל ביום שישי

ערב יו"ט – יום חמישי

שחרית

אומרים בערב יו"ט מזמור למנצח יענך^א.

עירוב תבשילין

יש לעשות עירוב תבשילין כדי שניתן יהיה להכין ביו"ט עבור השבת. (פרטי ההלכות בקובץ נפרד)

עשבים ואילנות

נוהגים להעמיד ענפי אילנות ופרחים בבית הכנסת ובבתים^ב.

ניתוח – התרמת דם

ניתוח דחוף או התרמת דם דחופה לפיקוח נפש מותרת בערב יו"ט, אבל כדאי להמנע מלקבוע זמן לזה בערב יו"ט. ובבדיקת דם רגילה שמוציאים מעט דם אין חשש^ג.

הדלקת נרות

נשים המדליקות נרות יו"ט מבעוד יום ידליקו גם בערב שבועות מבעוד יום^ד ומברכות שהחיינו.

מנחה

אין אומרים מזמור הודו לה' לפני מנחה^ה.

ליל יו"ט

מעריב

מאחרים זמן תפלת ערבית עד אחר צאת הכוכבים, כדי שיהיו שבע שבתות תמימות^ו. אחרי ברכת השכיבנו אומרים פסוק וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל^ז.

קידוש

נשים שבירכו שהחיינו בהדלקת נרות לא תענינה אמן על ברכת שהחיינו של המקדש כשרוצים לצאת בופה^ח של המקדש^ט.

נוהגים להיות ערים כל הלילה ולעסוק בתורה, ומקורו בזוה"ק, וראה בשל"ה הק' מסכת שבועות. ונהג מרן זצ"ל לומר תיקון ליל שבועות כמו שנדפס^י.

- א. סי' קל"א מ"ב סקל"ב מאחרונים. (ובסידור יעב"ץ כתב שאין לאומרו).
- ב. ברמ"א סי' תצ"ד ס"ג נוהגין לשתוח עשבים בביהכ"ס והבתים זכר לשמחת מ"ת שהיו שם עשבים סביב הר סיני. ובמ"ב (סי' ק"י) הביא ממ"א שנוהגים להעמיד אילנות בביהכ"ס ובבתים זכר שבעצרת נידונו על פירות האילן. וכן נהג החת"ס (חוט המשולש עמ' קכ"ד) ובמקום מושב החת"ס היו עושים סוכה מאילנות ובמנהגי חת"ס כתב שהקפיד כשלא עשו, וכן נוהגים בביהמ"ד של מרן זצ"ל. (וע"ש במ"ב מח"א שהגר"א ביטל מנהג זה משום שעכשיו הוא חוק העמים).
- ג. עי' שו"ע סי' תס"ח ס"י, ומ"ב שם, ועי' מבית לוי מועדים הלכ' ערב פסח באריכות.
- ד. שמעתי ממרן זצ"ל. [ודלא כמי שכתב שאין להדליק מבעוד יום משום תמימות תהינה].
- ה. מט"א (סי' תרכ"ה סל"ו).
- ו. סי' תצ"ד במ"ב (סק"א) מאחרונים. מרן זצ"ל אף שהחמיר כר"ת, לא המתין מלהתפלל מעריב עד צה"כ דר"ת. ויש לדעת שהעיקר להלכה שהקידוש יהיה אחר צה"כ, ובתפלה יש מקילים, עי' במג"א שם ובשל"ה.
- ז. מט"א (סי' תרכ"ה ס"מ). בשנים האחרונות נהגו לומר מערבית בתפילת מעריב.
- ח. שו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ס"ט) ע"ש, ובמבית לוי – מועדים הלכות הדלקת נרות יו"ט.
- ט. והיה נוהג ללמוד ברבים בסוף הלילה את מנין המצוות שבתחלת משנה תורה להרמב"ם. והיה לומד את המ"ע הראשונה אנכי וכן את הל"ת הראשון לא יהיה לך, ואח"כ היה מכבד את המשתתפים לומר לפי סדר הישיבה כל אחד מצוה אחת, והויה שואל אותם פרטים במצוה, ובפרט זכור כיצד שאל על מניין הקרבנות במועדים. ואח"כ היה מבאר ומוסיף על הדברים, והיו הדברים שמחים ומעוררין לידיעת כל התורה.

עלות השחר – תפילת שחרית

זמן עלות השחר

הוראת מרן זצ"ל שבעים ושתיים דקות לפני הנץ.

ברכות השחר והתורה למי שניעור כל הלילה ומתפלל ותיקין

מי שניעור כל הלילה יטול ידיו בעלות השחר ולא יברך על נטילת ידים רק כאשר עשה צרכיו לפני כן, ואז יברך על נט"י ואשר יצר. או שיצא בברכה שישמע ממי שמברך להוציאו בברכת התורה וברכות השחר.

יראה לשמוע ברכת אלקי נשמה והמעביר שינה מאחר שישן בלילה, ויכוין לצאת^א.

וכן יראה לשמוע ברכת התורה מאחר שנתחייב בה בודאי^ב. ואם ישן בערב יו"ט ביום שינת קבע יש לחוש ולהפסיק ללמוד כשהגיע עמוד השחר, עד שיברך או שישמע מאחר ברכת התורה^ג.

הברכה על הטלית

זמן הברכה על הציצית משיכיר, מרן זצ"ל היה מביט בחלון לראות אם כבר האיר בחוץ, וזמן זה נהג שהוא כארבעים וחמש דקות לפני הנץ [מאוחר מעט מהלוחות שכתבו שהוא כחמישים דקות לפני הנץ]. לא יברך ברכת ציצית על הטלית קטן, אלא יכוין לפוטרה בברכה על הטלית גדול^ד.

תפלת שחרית

מרן זצ"ל התפלל שחרית כותיקין, וכמ"ש בתשובה, ואני בעצמי רגיל מאבותי ורבותי להתפלל מיד בעלות השחר, דרך התעוררות וחמימות הלב וברוב עם^ה.

ויש נוהגים להתפלל מאוחר יותר בזמן הקבוע לכל שבת ויו"ט, והם הולכים לישון לאחר עלות השחר^ו.

קריאת התורה

נוהגים לקרוא מגילת רות^ז לאחר תפלת שחרית לפני קריאת התורה.

י. מ"ב סי' תצ"ד (סק"א), וש"ע סימן ד' סעיף י"ג ומ"ב (ס"ק ל').

יא. סי' מ"ז ס"ח, ומ"ב ס"ק כ"ד.

יב. מג"א סי' תצ"ד, ויאמר כמה פסוקים אח"כ שיחשב לימוד מיד אחרי הברכה. מ"ב, (סי' מ"ז ס"ק כ"ח).

יד. במ"ב (סי' מ"ז ס"ק כ"ח) הביא מרעק"א (סי' מ"ז) שאם ישן ביום שינת קבע וניעור כל הלילה, חייב בברכת התורה בבוקר. וכ' בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' ע"ז) דלפ"ז בהגיע עלות השחר יש לחוש שחייב בברכת התורה ואין להמשיך וללמוד בלי ברכת התורה ע"ש. [ואם הולך לישון [לאחר שקורא קריאת שמע] ומתפלל מאוחר יותר, ונראה שיכול ללמוד עד שהולך לישון].

ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' י"ד ז') שלדעת המג"א (סי' מ"ז ס"ק י"ב) מי שהיה עד כל הלילה יברך בבוקר, שכן התקנה לברך ברכה זו כל יום. ורעק"א סובר שאם איכא תרתי ניעור בלילה וישן ביום הקודם לכו"ע מברך, ומי יהרהר אחריו. אבל ממג"א משמע שאין צריכים לזה. [ועיין במ"ב (סי' מ"ז ס"ק כ"ח) די"א (ח"א בשם הפר"ח וביאור הגר"א) שא"צ לברך בבוקר.

במשך שנים רבות היה לאמו"ר הרה"ח ר' ברוך בענדיט שטיין ז"ל חזקה להוציא את הציבור בביהמ"ד דיח"ל בברכות השחר [ומרן זצ"ל היה אומר בשקט עמו ביחד מותרגילנו בתורתך]. וכאשר מרן זצ"ל בשנותיו המאוחרות הוציא את הציבור בברכת המעביר שינה אמר הוא תחילת הברכה, ומותרגילנו בתורתך אמרו הציבור יחד עמו, והוא סיים לבדו בקול החתימה והברכה ותגמלנו חסדים טובים בא"י הגומל וכו'.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' ט"ו) כ' לבאר המנהג עפ"מ"ש המג"א סי' מ"ו בשם כנה"ג דויהי רצון שתרגילנו י"ל בלשון רבים, אע"פ שתחילת הברכה המעביר שינה נאמרת בלשון יחיד. ובהגהות הגר"פ לרבי ישעיה פיק זצ"ל תמה מדוע לשנות מנוסח הרמב"ם והר"ף והרא"ש שהכל בלשון יחיד. ומ"מ כ' שבכל הסידורים נדפס כמג"א, וכ"כ בערוך השלחן שהמנהג כמג"א אף שלא נדע הטעם.

ובשו"ת שבט הלוי כ' להצדיק המנהג, שתפלה זו היא תפלה ליחיד ולכלל על תורה והצלה מיצה"ר וכו'. ובסידור יעב"ץ מכת"י כ' שגם מי שלא מברך המעביר שינה יאמר יה"ר עד סופה ויסמיכנה לברכת הנותן לשכוי בינה ע"כ. וע"כ אומרים אותו הציבור עם מי שהוציאם.

יד. מ"ב סי' תצ"ד סק"א, ועיין במ"ב (סי' ח' סקמ"ב).

טו. שו"ת שבט הלוי (ח"י ס"ו מ"ט). לא אמרו פיוטים בשחרית כמנהג הקהילות שלא אמרו משום טירחא דציבורא. ובמוסף אמרו את הקטע האחרון, "אז שש מאות ושלוש עשרה מצוות".

טז. שו"ת שבט הלוי (ח"י סי' מ"ט), וע"ש בביאור ההיתר לישון שינת קבע קודם תפלת שחרית, דלגבי קר"ש יש עצה לקרות בתחלת זמנה משיכיר ולגבי תפלה מצוה להעמיד שומר שיעירונו וכמ"כ בתשובות בנין עולם (סי' א'). וגם באין לו שומר, כיון שעושים כן כדי שיתפללו כראוי ובלא זה אין תפלתם תפלה כלל, ע"כ עדיף ספק קטן שמא יאחר, מספק רגיל של לא להתפלל כלל ע"ש.

[והנוהגים כן לא יצאו ידי חובת הברכות בעלות השחר, אלא יברכו לעצמם כשיקומו לתפלת שחרית].

יז. רמ"א סי' ת"צ ס"ט. ולאחר המגילה אומרים קדיש שלם בלי התקבל (לבוש סי' ת"צ ס"ה). [בשנותיו האחרונות הנהיג מרן זצ"ל לקרוא מגלת רות ממגילה הכתובה ע"ג קלף, ובלי ברכה. ואמר שכן נהג הגר"צ דושינסקי זצ"ל לקרוא ממגילה הכתובה על קלף, אמנם הגר"צ דושינסקי זצ"ל נהג לקרוא ממגילה בברכה].

מוציאים שני ס"ת, ולאחר שקראו לכהן לעלות, מורידים את המעיל מהס"ת ומכסין את הספר, ואומרים אקדמות. ואח"כ מברך הכהן ועולים שאר הקרואים".^י.
הציבור עומד בקריאת עשרת הדברות".^ט.

הזכרת נשמות
לאחר קריאת התורה וההפטרה, מזכירים נשמות, ואומרים אב הרחמים.

קידוש – מאכלי חלב

נוהגים לאכול מאכלי חלב בחג השבועות.^פ
ונהוג לאכול בבוקר אחר התפלה מיני מזונות של חלב. ואח"כ אוכלים סעודת בשר.^כ. ונהוג להפסיק חצי שעה בין אכילת החלב לאכילת הבשר.

גבינה צהובה
הוראת מרן זצ"ל שאחר אכילת גבינה צהובה גם של זמנינו יש להמתין שש שעות, וגם בנמסה ע"י חום [כגון משולשים], וע"כ לא יאכל בקידוש בבוקר גבינה צהובה אם סעודת הבשר בתוך שש שעות.^כ.
בקידוש אומר הפסוקים אלה מועדי ה' וגו', וידבר משה את מועדי ה' וגו'.

ההכנות לשבת

הדלקת נרות שבת
מדליקים נרות שבת ויש להזהר להדליקם מבעוד יום ולא לאחר.

הדלקת נרות
המדליק בנירונים שושאר עיגול מתכת בכוסית הזכוכית לכתחלה יוציאנה שלא בידים ע"י כפית וכדו'.^כ.

פתיל צף
שמכניסים פתילה בתוך העיגול העשוי לכך, מותר מן הדין להכניסו ביו"ט, ויש המכניסים לכתחילה בערב יו"ט.^כ. [ובפתיל צף שהנקב סגור אסור משום מתקן מנא].

- יח. שערי אפרים (שער ד' ס"ט) וסידור יעב"ץ, וכן המנהג בזמנינו שאין אומרים את האקדמות אחר שבירך הכהן ברכת אשר בחר בנו.
- יט. שערי אפרים (שער ז' ס"ז) [ועי' בכה"ח סי' תצ"ד סק"ל]. ובאמירת ההפטרה לא הורה מרן זצ"ל לעמוד, (עי' מ"ב סי' תצ"ד סק"ד) שיש נוהגין שמי שקורא עם המפטיר עומד).
- כ. רמ"א סי' תצ"ד ס"ג, וע"ש ברמ"א ובמ"ב בטעם המנהג.
בקהלות הגליל העליון [אוברלנד] שבהונגריה נהגו לאכול בליל שבועות סעודת חלב בלא בשר, וביום אכלו סעודת בשר. ויש שהקפידו לאכול בשר בליל שבועות שסברו כי גם בליל שבועות מצוה לאכול בשר, עי' בשלה"ק מסכת שבועות, ועי' בדרכ"ת (יור"ד סי' פ"ט ס"ק י"ט).
- כא. ויש להזהר בדיני הרחקה בין חלב לבשר כמו בשאר ימות השנה. ומגבינה רכה לבשר נהוג להמתין חצי שעה.
- כב. מבית לוי – יורה דעה הלכות בב"ח משו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' ל"ה) להחמיר בזה כיון שהיא קשה, וגם קשה לדעת איזו שהתה ששה חדשים, ואיזה לא.
[ובשם המנחת יצחק זצ"ל שמעתי שיש להחמיר בזה, כיון שיש לומר שהחומרים שמכניסים היום לגבינה עושים במשך חודש את אותה פעולה שנועשתה בעבר במשך ששה חדשים].
- כג. ברעק"א (סי' ת"ק בט"ז סק"ז) כ' להתיר להוציא הפתילה הישנה כדי להכניס חדשה, דטלטול מוקצה לצורך אוכ"ג מותר, והדלקה כאוכ"ג. ואף בזה"ז שיש מאור החשמל יש להקל, ומ"מ לכתחילה יוציאנה שלא בידים. [ואפשר דזה נחשב גם לשינוי].
- כד. ראה בספר מבית לוי מועדים במדור בירור הלכה מו"מ בענין זה, ודעת מרן זצ"ל שם [והעתיקו אח"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קכ"ח א')] דמעיקר הדין מותר, דנתינת הפתילה לתוך העיגול אינה להשלים צורת הכלי אלא הצף הוא בית קיבול המחזיק את הפתילה שעומדת להדלקה לבדה. ואינו דומה להכנסת אבנט במכנסיים, ולא להכנסת רצועה במנעל בס"י ש"י, ובודאי לא לנתינת מוכין לתוך הכר בס"י ש"מ. ואינו דומה כלל לדינים שבס"י ש"ג ס"ט – והפתילה נשרפת והצף נשאר – ויפה העיר הגרי"מ שטרן שיח"י מס"י תק"ט ס"ג, ובמג"א ומ"ב שם. ואני לעצמי נהגתי להכין הכל מערב יו"ט, עכ"ד

שבת קודש שאחר החג פרשת נשא

מנחה
מתפללים מנחה של יו"ט ואין אומרים הודו במנחה^ה.

קבלת שבת – מעריב
מנהג קהלות החסידים להתחיל מזמור לדוד. ובלכה דודי משמימים את הקטע התנערי^י.
אין אומרים במה מדליקין וכגוונא^י.
אומרים ברכה אחת מעין שבעי^י.

שחרית
אין אומרים אב הרחמים כיון שהוא אסרו חג.

מנחה
אין אומרים צדקתך צדק.

פרקי אבות
אומרים פרקי אבות בשבת אחה"צ^י.

יום ראשון – אסרו חג בחו"ל

שחרית
אין אומרים תחנון לכל הדיעות^ל. ויש מנהגים שונים באמירת למנצח באסרו חג^ל.

חתן
באסרו חג אין החתן והכלה מתענים. אבל בימים שאחריהם מתעניין^ל.

ימי השלמה
נהג מרן זצ"ל כהדיעות שאין אומרים תחנון בימים שאחרי החג כולל יום י"ב^ל.

-
- כה. סידור הרב.
כו. כן הוא בפמ"ג (ס' תפ"ח א"א סק"א), ובסידור יעב"ץ בשם אביו החכ"צ וכמנהג האריז"ל לאומרו רק להשמיט התנערי. ויש נוהגים לומר רק ב' קטעים ראשונים וב' אחרונים, כמ"ש באלף המגן (ס' תרכ"ה ס"ק ג'ו), ובליקוטי מהרי"ח (מנהגי פסח), ויש עוד מנהגים בזה, עי' מט"א (ס' תרכ"ה סמ"א ותרי"ט סי"ג), וכל אחד ינהג כמנהג מקומו. בשנים האחרונות נהג כמנהג אשכנז שאומרים לכו נרננה.
כז. שו"ע ס' ע"ד ס"ב ופמ"ג (מ"ז ב') לרמ"א שא"א במה מדליקין. ובאלף המגן (תר"א ס"ט) שאין אומרים כגוונא.
כח. שו"ע ס' רס"ח סי"א.
כט. ומ"ש במ"ב (סו"ס תצ"ג) בשם פמ"ג שאין אומרים, היינו בחו"ל שהוא יו"ט שני, אבל באר"י אומרים.
ל. רמ"א ס' תצ"ד ס"ג.
לא. יש מנהגים שונים בזה. עי' בסידור יעב"ץ, ובליקוטי מהרי"ח.
לב. עי' ס' תקע"ג ומ"ב (סק"ז), ומבית לוי ח"ט עמ' ל"ב.
לג. עי' מ"ב (ס' קל"א ס"ק ל"ו) דיעות בזה. ועי' ליקוטי מהרי"ח. ויש שדנו לגבי יום י"ג, ובאר"י שנוהגים יו"ט יום אחד, אומרים תחנון בי"ג.

ידיעות נחוצות לערב יו"ט

כיריים של גז – בכיריים חדשות שעם פתיחת ברוז הגז המצת מוציא ניצוצות ומדליק את הגז, הרוצה להשתמש ביו"ט עליו להוציא את התקע בערב שבת מהחיבור לחשמל.

שכח ולא הוציא אין להדליקו ביו"ט אלא ע"י נכרי, והישראל יניח ע"ג האש, שלא יאסר משום בישול עכו"ם. [ואין לסמוך לכתחלה להקל אם ישים גם גפרור בשעה שמדליק].

שעון שבת – יש להכין בערב יו"ט את שעון השבת לזמן שיתאים גם לשבת, הן את המאור והן את המזגנים, ואין לשנות ביו"ט לצורך שבת. [מרן זצ"ל לא היה נוח ליה לשנות את השעות בשעון ביו"ט, מחשש שיבוא עי"ז לחילול יו"ט, ויש שעונים שיתכן שמן הדין אסור]. ובשעון אלקטרוני ודאי שאסור.

חיתוך נייר אלומיניום להנחת מאכלי חלב – אין להניח מאכלי חלב ע"ג הפלטה שמניח עליה במשך כל השנה מאכלי בשר. ומי שרוצה להניח מאכלי חלב ביו"ט יחתוך מערב שבת נייר אלומיניום [רצוי שתי 10 כבות] שיניח מתחת לכלי החלבי, כדי להבדיל בינו לבין הפלטה הבלועה מבשר.

הדלקת כיריים של גז עם שסתום בטחון ביו"ט – בשנים האחרונות התקינו בכל הכיריים של גז מטעמי בטיחות, [כדי שבמקרה שהלהבה תיכבה לא תהיה דליפת גז], שבעת ההדלקה נעשה מעגל חשמלי שפועל כל זמן שיש אש וחום, וכאשר האש אינה דולקת נפתח המעגל ומפסיקה זרימת הגז. השסתום פועל גם בלא חיבור לחשמל.

הוראת מרן זצ"ל, שמותר [להעביר מאש דלוקה] להדליק את הגז¹.

¹ אף לדעת החזו"א שיש בעשית מעגל חשמלי משום בונה, ודעת הרמב"ם (פ"א מהל' יו"ט הל' ב' וד') שמלאכת בונה אסורה מה"ת אף לצורך אכילה. מ"מ לדעת תוספות שבת (צ"ה. ד"ה והרודה) נאמר גם במלאכת בונה מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך ואינו אסור אלא מדרבנן. והמג"א (סי' תק"א סק"ג) כתב דהא שכ' בשו"ע שמותר להסיק בכלים שלמים אף שסותר כלי, כי מה שנעשה תוך כדי ההבערה ואינו פעולה בפ"ע מותר, וה"נ בניד"ד. וכן יש לצרף דהוי מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותם מערב יו"ט, דמותר ואין מורין כן. (סי' תק"ט ס"א ברמ"א).

הלכות עירובי תבשילין

א. אסור לבשל ביום טוב שחל בערב שבת לצורך שבת, ואם מניח עירוב תבשילין מותר, ומברך בשעת הנחת התבשיל לעירוב, אקב"ו על מצות ערוב, ואומר הנוסח בהדין עירובא וכו'ל"י.

התבשיל לעירוב

- ב. הרוצה לאפות ולבשל ביו"ט לשבת צריך להניח פת ותבשיל, הפת מתירה לאפות והתבשיל מתיר לבשל, ואם רוצה רק לבשל מספיק להניח עירוב מתבשיל בלבד ואפילו לכתחילה (ותבשיל זה מועיל לו בדיעבד אף לאפות) והמנהג להניח תמיד פת ותבשיל.
- ג. תבשיל זה צריך להיות דבר שיכול ללפת בו את הפת [היינו לשמש כתוספת לחם] וכגון בשר ודגים ושאר מיני תוספות מבושלים שהדרך ללפת בהן את הפת. למעט דייסה וכדומה^ל. מיני מזונות נחשבים פת לענין עירובי תבשילין^ל.
- ד. שיעור התבשיל כזית, ושיעור הפת לכתחילה כביצה (ואם עשה את העירוב בפת כזית א"צ לחזור ולערב). ומשום הידור מצוה יקח פת שלימה וחתיתת בשר או דגים חשובה^ל, מרן זצ"ל נהג לערב במנת בשר יפה ובחלה.
- ה. כזית וכביצה אלו אפשר לשער לפי שיעור הקטן כיון דנוגע רק לדרבנן (עיין בביאור^ל סימן רע"א סי"ג).
- ו. מצוה מן המובחר לקחת לעירוב תבשילין תבשיל שנתבשל בערב יו"ט, לשם עירוב תבשילין^ל.
- ז. מותר לעשות עירוב תבשילין בתבשיל קפוא^ל.

החייבים בעירוב

- ז. אורח הסמוך על שלחן בעה"ב אינו מניח עירוב תבשילין, ואם ישן בדירה אחרת ומדליק שם נרות יניח ע"ת בלא ברכה^ל. ואורח שאינו סמוך לגמרי על שלחן בעה"ב ומביא לעצמו דברי מאכל כגון מה שמצוי מאוד שמביא עמו מאכלים לקטנים וכדומה מן הראוי שיבקש מבעה"ב שיכוין בעירובו גם עבור האורח, ובאם לא יניח בלא ברכה.
- ח. מי שהניח ע"ת ואח"כ נמלך ונסע לעיר אחרת ליו"ט, אינו צריך לערב שוב במקום שנמצא שם, ובפרט אם נשארו בני הבית במקום העירוב.
- ט. אבל אם היה דעתו בשעת הנחת העירוב לנסוע לעיר אחרת [אף אם בני ביתו נשארים בבית] יניח לכתחילה שוב ע"ת בעיר שנמצא שם בלא ברכה. ובדיעבד שלא הניח שוב עירוב יכול לסמוך על עירובו הראשון^א.

- לד. שו"ע סי' תקכ"ז. דבהנחת ע"ת נחשב כמתחיל את הבישול בעיו"ט, וביו"ט רק כגומר את הבישול. ושמעתי ממרן זצ"ל דגם מי שביו"ט רק מחמם תבשילים מבושלים לצורך שבת ואינו מבשל, ג"כ טעון עירוב תבשילין, משום שיש בזה עכ"פ משום איסור שהיה חדשה לצורך שבת.
- לה. שו"ע סי' ד' ועיי"ש במ"ב דכמו כן מערב בקטניות ופירות מבושלים שדרך ללפת בהן את הפת, ודבר זה תלוי במציאות הנוהגת בכל מקום, ועיין בשע"צ סק"ב.
- לו. שבה"ל (ח"ט קכ"ט ב') דזה פשוט דכמו שאין חילוק באיזה תבשיל התחיל את ההכנה לשבת ה"ג אין חילוק באיזה אפיה, והפוסקים לא פירשו בזה לרוב פשיטותו, ובלא"ה חומרת ר"ת דצריך פת להתיר אפיה ולא סגי בתבשיל אינה אלא לכתחילה.
- לז. שו"ע סי' ג'. ורבים נוהגים להניח ביצה מבושלת, ועיין בנשמת אדם כלל ק"ב סק"ב מש"כ בזה, ובבן איש חי (פרשת צו הלכות ע"ת) כתב דכן נוהגים במקומו כי הביצה מתקלקלת פחות משאר מאכלים, וא"כ בזמנינו שאפשר לשמר את המאכלים היטיב במקרה ראוי לקחת חתיכת בשר או דג חשובה, וכן נהג מרן זצ"ל לקחת מנת בשר יפה וחלה, ושנים רבות זיכה על ידי או ע"י נכדיו.
- לח. ביאור^ל (בסעיף ו', ובסי' ד"ה לכתחילה).
- לט. שמעתי ממרן זצ"ל דהן לטעם ע"ת כדי שיברור מנה יפה לשבת, והן לטעם דכדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו לחול, וכמ"ש רש"י שם דזהו התחלה מבעו"י וביו"ט גומר והולך ותרוייהו שייכים במאכל מבושל שהוקפא אח"כ. ושוב כ"כ בשבה"ל (ח"ט סי' קכ"ט א'), וסיים שם ואם אפשר מהיות טוב לחשוש לחומרת בעל באר משה לחכות עד שיפשיך, אבל לא מעיקר הדין.
- מ. לגבי אורח כ"כ האחרונים (בסעיף כ'), ולגבי גר שאין מברכין עבורו כ"כ בכף החיים ס"ק ק"ג דכיון שנחלקו בשו"ע סי"ט אי הדל"ג צריכה עירוב, ע"כ יניח בלא ברכה, ואף שע"י העירוב יש לו את האפשרות לבשל, מ"מ דעת מרן זצ"ל דעבור הזכות לבדה אין לברך דאין ע"ת מצוה חיובית. (ואף אם נימא דהמניח עירובי חצרות יכול לברך אף שאין בכונתו לטלטל, שאני התם שהעירוב עושה כל החצרות לאחת, ויש תוצאה לפעולתו, משא"כ בע"ת) [וגם דיש יותר חשש שיטלטל שלא כדיון דמה"ט מצוה לערב ערובי חצרות כבסימן שס"ז סי"ג, ובע"ת לא מצינו שחששו לזה].
- מא. בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קכ"ב) כתב דמלשון הר"ן ביצה (ט"ז ע"ב) משמע דמועיל עירוב אם מכין על מי שנמצא חוץ לתחום. ובדעת רש"י ס"ל ליש"ש שם דמהני, שכ' שלא היה דעת מניח על העומדים חוץ לתחום ומשמע דאם היה בדעתו מהני, והב"ח (סי' תקכ"ז) כ' דרש"י מייירי בהניח ע"ת אלא דמסתמא אין דעתו על מי שהוא חוץ לתחום, ע"ש. וה"ה בפ"ו מיו"ט ה"ז הביא מהרשב"א בעבוה"ק דאם אינו יכול להגיע לעירובו לא מהני. ויש לומר דאם הניח

ובאם לוקח עמו חלק מהעירוב כשיעור כזית [ומשאיר בביתו שיעור כזית] א"צ לחזור ולערב.

זמן הנחת העירוב

ט. זמן הנחתו בערב יו"ט. ואם ירא שישכח ביום או לסיבה אחרת, יכול לערב מבערב^{מב}.

לא הניח העירוב בזמן

י. מי שלא הניח ע"ת מבעוד יום מותר להניח גם בבין השמשות ולברך^{מג}.
יא. מי שהלך לבית הכנסת לתפלת מנחה ונזכר שלא הניח ע"ת, ואם יחזור לביתו להניח את העירוב יאחר את תפלת המנחה, אזי באם הכין את התבשיל לעירוב אלא ששכח לברך, מותר לערב בביהכ"ס והסומך לברך אין מזניחין אותו, ומי שאינו מברך ה"ז משובח. ואם לא הכין אלא שסומך בדעתו על מאכל מסוים שיש לו בביתו המיקל לערב אין מזניחין אותו אבל לא יברך, או יסמוך על גדול העיר שמערב עבור אותם שלא הניחו עירוב בשגגה^{מד}.

מצוה על גדול העיר לערב

יב. מצוה על גדול העיר לערב על בני עירו כדי שישמכו עליו מי ששכח או נאנס, או שהניח עירוב ואבד, וה"ה עם הארץ שאינו יודע לערב^{מה}.
וכל זה שיכול לסמוך על גדול העיר היינו דווקא בפעם הראשונה אבל אם שכח פעם נוספת ברגל השני הוה כפושע ואינו יוצא ברי^{מי}.
יג. המערב לאחרים צריך לזכות להם העירוב ע"י אחר^{מז}.

שכח ולא עירב או נאכל העירוב קודם שבישל

יד. מי ששכח ולא עירב או שנאכל העירוב בטעות ביום טוב קודם שבישל לשבת, או שאבד ולא נשאר ממנו כזית, או שנתקלקל, אסור לו לבשל לשבת.
ואם יש גדול העיר שמערב עבור בני העיר סומך על עירובי^{מז}, וכשאינו לו על מי לסמוך מקנה קמחו לאחרים והם אופים ומבשלים עבורי^{מז}.

מלאכות המותרות ע"י העירוב

טו. המבשל ביו"ט עבור השבת על סמך ע"ת צריך להזהר לבשל בזמן מוקדם בכדי שישפיקו להתבשל ביום טוב עצמו [לכל הפחות כמאכל בן דרוסאי], ובשעת הדחק יש להקל^{מז}.
טז. מי שהניח עירוב תבשילין מותר לו לשטוף כלים ביו"ט לצורך שבת, וכן להציע את המטות ולקפל בגדים לצורך שבת^{מז}.

- כדין על עצמו ונמלך ובפרט כשב"ב נשארם בבית דמהני לכו"ע. וכשמעיקרא חשב לא להשאר כאן יש להחמיר וכמו שנסתפק בשפ"א שם, ועמג"א (ס"ה תקכ"ז סק"ט). וע"כ לכתחילה יניח טוב ודיעבד מהני, עכת"ד.
- מב. שמעתי ממרן זצ"ל, דפשיטא ליה דלכל הטעמים בגמ' מהני דהוא זמן הכנת המאכלים לשבת, ואין לזה שום שייכות למה שדגו בעניינים אחרים אם ליל ערב יו"ט דינו כערב יו"ט. ועיין בשב"ח (ח"ט קכ"ט ד') דמה שדגו בספרי אחרונים אם ליל ערב יו"ט נחשב כעירי"ט, הנה ממג"א (ס"ה תר"ד סק"א) משמע דדינו כעירי"ט, ואם אין מרבין בסליחות בעיו"כ פ, גם הלילה כיו"ט, והיו צריכים לימנע מלומר תחנון בערב שלפניו ע"כ. ומ"ש ראייה מהקצת דם שמתיר מג"א (תס"ח סק"ט) בליל ערב שבועות, אין ללמוד מענין סגולי. וכן מהא דמוזכר לשון הכנה כדי שיכין מנה וכו' והכנה רק ביום כלשון טושו"ע סי' ר"ג, אין זה מוכרח שלא יועיל מבערב. וע"כ דעתי נוטה להקל ובשעה"ד שירא שישכח יכול לערב מבערב – ולברך. ומאן דלבו נוקפו לא יברך כה"ג, ע"כ.
- מג. להניח ביה"ש – כ"כ שו"ע ס"א. ולברך, כ"כ ביאורו"ל (ס"ה רס"א ס"א ד"ה עירובי חצרות), לגבי עירוב חצרות ביה"ש, וע"ע בכה"ח (סק"ו).
- מד. בשו"ת חיים שאל (סימן כ"ט) כתב דא"א לערב בביהכ"ס, וראיה ממ"א (סק"א) שכתב דאם שכח יקנה קמחו לאחרים ולא כתב דיכול לערב בביהכ"ס, ובתפא"י (ביצה פ"ב אות ז') מיקל, וכן מיקל בשו"ת דברי מלכיא"ל (ח"ג סימן ח'), והמהרש"ם (ח"ב סימן ל"ו) הסכים לאוסרים, וע"כ אין להקל, [ושוב כ' בתשובה בשבט הלוי (ח"ה סי' קכ"ג) דהמיקל אין מזניחין אותו ע"ש]. אבל אם הכין תבשיל ושכח לברך, עיין במ"ב (סק"ג ס"ג) דיש לסמוך על הסוברים שאין האמירה מעכבת. ואם לא הכין אפשר בכה"ג לסמוך על גדול העיר, ועצת המג"א שיקנה קמחו לאחרים והם יאפו ויבשלו לו אינה מעשית כ"כ בזמנינו. [וע"ע בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סימן ל"ו].
- מה. שו"ע סעיף ז'.
- מו. מ"ב (ס"ק כ"ב).
- מז. ולכתחילה לא יזכה ע"י בניו ובנותיו הגדולים הסמוכים על שולחנו, עיין במ"ב (ס"ק ל"ג) ובשו"ע סי' שסו סעיף י'.
- מח. שו"ע סעיף ז' וסעיף ט"ז.
- מט. שו"ע סעיף כ', וע"ע סעיף כ"א אופן שמוותר לבשל כמות גדולה ליו"ט וישאר לשבת.
- נ. ס"א במ"ב (סק"ג) ובביאור הלכה. מים א"צ לגמור בישולם מבעו"י כיון שראויים לשימוש גם בחימום מועט. [לשתיה בתערובת, ולרחיצת פניו ידיו ורגליו].
- נא. עיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סימן ס"ח וח"ד סימן נ"א) לגבי שטיפת כלים, דמבואר בשו"ע הרב סי' תק"ג ס"ג דמהני ע"ת להדחת כלים. [וכן מוכח בנוב"ת או"ח סי' כ"ה]. ובדע"ת (סימן תקכ"ז ס"ב ותקכ"ח ס"ב) לגבי קיפול בגדים והצעת המטה, ובמ"ב (סימן ש"ב סקי"ז).

אכילת העירוב בשבת

יז. המנהג לצרף את פת העירוב ללחם משנה בסעודות השבת ולבצוע עליה בסעודה שלישית^{יב}.
וכן נוהגים לאכול את התבשיל בסעודת שבת.

יב. דכיון דאיתעביד ביה מצוה חדא ליתעבד ביה מצוה אחרינא (מ"ב סקי"א) וכן נוהגים לאכול את התבשיל (והפוסקים הזכירו להדיא אכילת פת שניכר יותר ששייך למצות השבת). [ועי' בשלה"ק מסכת סוכה עמוד השלום, וכן מובא בדרכי חיים ושלום (מונקאטש) שנהג כן].

ותן חלקנו בתורתך

דברי חיזוק והתעוררות ממרן בעל שבט הלוי זצ"ל
שיש בהם כדי לחזק בלימוד תורה ובהרבצת תורה

כתב רבינו זצ"ל בדרשות שבט הלוי (חייב שער קסא ב) הרשות נתונה לכל נשמה ישראלית לזכות לכתרה של תורה הוא זרעו, וכמ"ש רבינו מהרשי"א (סנהדרין צא): על מה שדרשו אמר רבי יהודה אמר רב כל המונע הלכה מפי תלמיד כאילו גזלו מנחלת אבותיו שנאמר תורה צוה לנו מורשה קהלת יעקב (דברים לג ד) מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית, לא אמר ממתן תורה אלא מששת ימי בראשית, כי מששת ימי בראשית מבראת העולם, העם הקדוש בלי יוצא מן הכלל מסוגל לתורה. וגם מי שנראה לכאורה שאין לו את הכלים והכישרון הראוי לתורה, אבל בלומדו ארבע מאות פעמים כרבי פרידא (עירובין נד): גם הוא ישיג, כי ברית כרותה לנפש הישראלית על התורה שתקלט בנפשו, ומדויק זה באומרו מורשה היא לכל ישראל, בלי יוצא מן הכלל. ואכן רבינו היה נאה דורש ונאה מקיים.

אמר מרן זצ"ל, יש שמגיעים לגדלות בתורה מעיון ויש שמגיעים לגדלות בתורה מבקיאות, אני הגעתי מבקיאות ומשם הגעתי לעיון ולהבנה. וראה בדרשות שבט הלוי (חייב שער קס"ב ג) על החיוב ללמוד הרבה ולהיות בקי ברוב חלקי התורה ולא לסמוך על כך שכשתבוא שאלה לפניו, יחפש בספרים שמצויים היום לרוב [וכיום גם יגיעה בחיפוש לא צריך כשיש מחשב שניתן למצוא בו הכל] דזו מעות, כי מי שלא יגע בעצמו ולא זכה בכתרה של תורה, אין שום תחליף לזה ולא תהיה לו סייעתא דשמיא גם בחיפוש מחיפוש. ומי"מ כזה עדיין לא יצא ידי חובתו וחייב להעמיק ולחדש בתורה ועייז אמרו ותן חלקנו בתורתך, חלקו בתורה שצריך לחדש ולהוציא לאור עולם ועייז בדבריו הנעימים.

וכתב עוד בדרשות שבט הלוי (חייב שער ס"ג ג) כי יחד עם דרך ההעמקה יש לחנך לחזור הרבה על הלימוד ולהוסיף תמיד שמועות חדשות, ועיקר העיקרים לזכור הרבה מקצועות התורה ולהגות בה תמיד להיות בקי בה בשלימות. עוד אמר, שהגיע לגדלות בתורה לא מכישרונות מולדים, אלא מיגיעה רבה ומתפילות בדמעות! סיפר פעם, "בימי נעוריי היה זכרוני חלש ולא זכרתי את מה שלמדתי, אבל מרוב רצון ויגיעה הגעתי לכך שכל מה שאני לומד איני שוכח". אף בכישרונות לא התייחד מרן זצ"ל בצעירותו. וסיפר שבעת לימודו בישיבת חכמי לובלין היה מסמך לעצמו במשך היום את הדברים שלא הבין, ואח"כ בלילה היה מציג את השאלות בפני אחד התלמידים המבוגרים המצויינים בחכמי לובלין. הכרנו את אותו בחור כאן בא"י, והוא היה רחוק מאד מגדלותו של מרן זצ"ל. ואין לך דבר העומד בפני הרצון בפני ההתמדה ובפני היגיעה והתפילות בדמעות.

ובזכות כל זה הגיע מרן זצ"ל לגדלות בכל חלקי התורה בקדשים ובזרעים, ובכל הש"ס, בדי חלקי השו"ע, וידיעה מיוחדת במדרשים ובהרכבה ספרי מוסר וחסידות.

מרן זצ"ל היה משתדל לכתוב דברי תורה כל יום, ופעם אמר לי, אבל בחול המועד מעולם לא כתבתי. וכן היה מאד משתדל בהרבצת תורה ומסירת שיעורים, והיה מדבר על כך פעמים רבות. היה מוסר שיעורים בכל חלקי התורה קמץ כגדול, שיעורים תמידים כסדרן בישיבה במסכת הנלמדת, שיעור שו"ע או"ח עם מג"א כל בוקר אחרי התפילה. ובשנים מאוחרות יותר למד גם משנה ברורה, ושיעור הלכה בליל שישי למאות משתתפים. היו שיעורים לעיתים בישיבה בימי שישי בחומש רש"י, ושיחות מוסר רבות, הן מתוך ספרי מוסר והן בע"פ. גם כשהיה יוצא לנופש היה משתדל למסור בכל עת שיעורים.

הייתי משתתף באופן קבוע בשיעורים שנמסרו בליל שישי בהלכה. לאחר כמה שנים ביקשו ממני למסור שיעור קבוע בגמרא כל ערב בביהמ"ד היכל הברכה. אבי הרחי"ח ברוך בענדיט ז"ל סיפר לרבי שמציעים לי למסור שיעור, ועייז לא אוכל לבוא לשיעור בליל שישי. נענה הרבי ואמר לו "אין דבר יותר חשוב ושיש בו יותר תועלת ממסירת שיעור". לאחר שסיימנו את המסכת הראשונה בשיעור, מסכת ביצה, ביקש אבי ז"ל ממרן זצ"ל שיבוא למסיבת הסיום.

מרן זצ"ל הופיע ונשא דברים ואמר: איתא בנמרא אמר אבבי כי חזינא צורבא מרבנן דקא שלים מסכתיה – מסיים מסכת – עבידנא יומא טבא לרבנן. ושאל למה דווקא כאשר צורבא מרבנן מסיים, וכי כאשר בעלי בתים מסיימים מסכת אין זו שמחה גדולה. אלא שהצורבא מרבנן מתעכב פעמים הרבה בלימודו, ולא תמיד זוכה לסיים מסכתא, וכאשר ראה אבבי צורבא מרבנן שמסיים מסכת היה שמח מאד ועשה סעודה גדולה. והוסיף שבין לומדי השיעור יש כאלה שבאים כמעט כל יום, ויש כאלה שמחסירים. היחידי שלמד את המסכת מתחילתה ועד סופה הוא הצורבא מרבנן – המגיד שיעור – שמשתדל לא להחסיר, ועייכ המסיים הוא הצורבא מרבנן, ועל זה עשה יומא טבא לצורבא מרבנן המסיים. והוסיף כי כל מי שמכין שיעור יש לו סייעתא דשמיא לפי מספר המשתתפים בשיעור, והנה בשיעור לא כולם באים כל יום ויום, אבל הסייעתא דשמיא של המגיש לא פוחתה, כי הוא הרי הכין שיעור לכל משתתפי השיעור⁹.

והנני מסיים כמה שכתב מרן זצ"ל לגבי הרבצת תורה כדרשות שבט הלוי (חייב שער קס"א), שהביא מדברי החתם סופר בצוואתו הקדושה, ועשו קיבוץ וריבוץ פעלים לתורה, ואם מעט לפניכם, מאותו מעט אשר חננכם ה', למדו רבנים בכל מאמצי כח. והוסיף מה נמרצו בזה דברי מו"ר הגאון מהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל בהקדמה לספרו שו"ת אור המאיר, על הירושלמי (דמאי פי"ג הי"ד) אמר רבי יהושע בן קבסוי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה, והנה המהור על הטמא (במדבר יט יט) מהור אחד מזה על טמא אחד, עד שלמדתי מאוצרה של יבנה, שמהור אחד מזה על כמה טמאים ועייש. כמה גדול כוחו של אחד לזכות את הרבים. ויהיר שנזכה ללכת בדרכיו וללמוד ממעשיו, ללמוד וללמד, לשמור לעשות ולקיים.

פרשת נשא

שנים רבות היה מרן זצ"ל עורך שולחן בביהמ"ד לתלמידי הישיבה כל ליל שבת בשירות ובזמירות שבת ודבר תורה.

בליל שבי"ק פרשת נשא בשנת תשכ"ח, לאחר השולחן עבר בין שורת הכתובים ופנה לאחד הכתובים (ידי מנוער הרה"ג יצחק מאיר שולומון שליט"א מרחובות) ואמר, תאמר איזה דבר תורה.

פתח הכתוב ואמר בספר הליקוטים של האדמו"ר מויזניץ (האמרי חיים זצ"ל שיצא לאור בחייו באותה השנה) כתוב "נשא את ראשי נזריקין איכסוף נזעם שבת, בזמר מלא כיסופי נזעם שבת אפשר להרים ולקרוב גם את בני גרשון אלו מבני המגורשים ומרוחקים רח"ל מהקדושה."

הרהר הרבי ואמר, אם נכון מה שמספרים על הכאר מים חיים זצ"ל שבשבת היה גבוה בקומתו בראש אחד אי"כ יש לפרש נשיא, איכסוף נזעם שבת, השבת מרימה את הראש של האדם במציאות ממש.

אגב הנוטריקין, כאשר עמדנו להוציא את הקובץ הראשון של מבית לוי, שאל מרן זצ"ל, איך יקראו לקובץ? אמרתי שחשבת מבית לוי, היינו מבית ההוראה עייש "שבט הלוי", ענה הרבי זצ"ל "איש מבית לוי זה אני", התכוונתי בתמיה מה כוונתו, ואמר "איש מבית לוי" איש הוא שייא כמנין הר"ת של שמי שמואל הלוי וואזנר. פעם אחרת שדיברתי איתו על ניתוח שבר (הרניה) ואמר "שבר זה אני, שמואל בן רחלי".

⁹ באותה הזדמנות שאלתי אותו שבמקוה שעיי ביהמ"ד נשארים הרבה חפצים, בגדים ומנבות, ומה הדין לעשות בהם. וענה שנראה שאנשים מתיאשים ומפקירים את הדברים מדעת. וסיפר, נכנסתי כדרכי מוזמן לזמן למקוה בזכרון מאיר קרוב לשעת הצהרים לבדוק את כשרות המקוה, וראיתי שם בגדים, שאלתי את האחראי מי הולך בשעה כזו למקוה, וענה לי שאלה בגדים שאנשים השאירו כאן. ההורים שולחים עם הכתוב בגדים טובים והלה שוכח ואינו חושב לחזור ולחפשם, וסיפר בחיך שהיו שם גם זוג נעלים ואיני יודע איך הלך אותו אדם לביתו, אבל הוא לא חזר לקחתם.